

3. HISTORISCH DORPSGEBIED KERN AALTEN

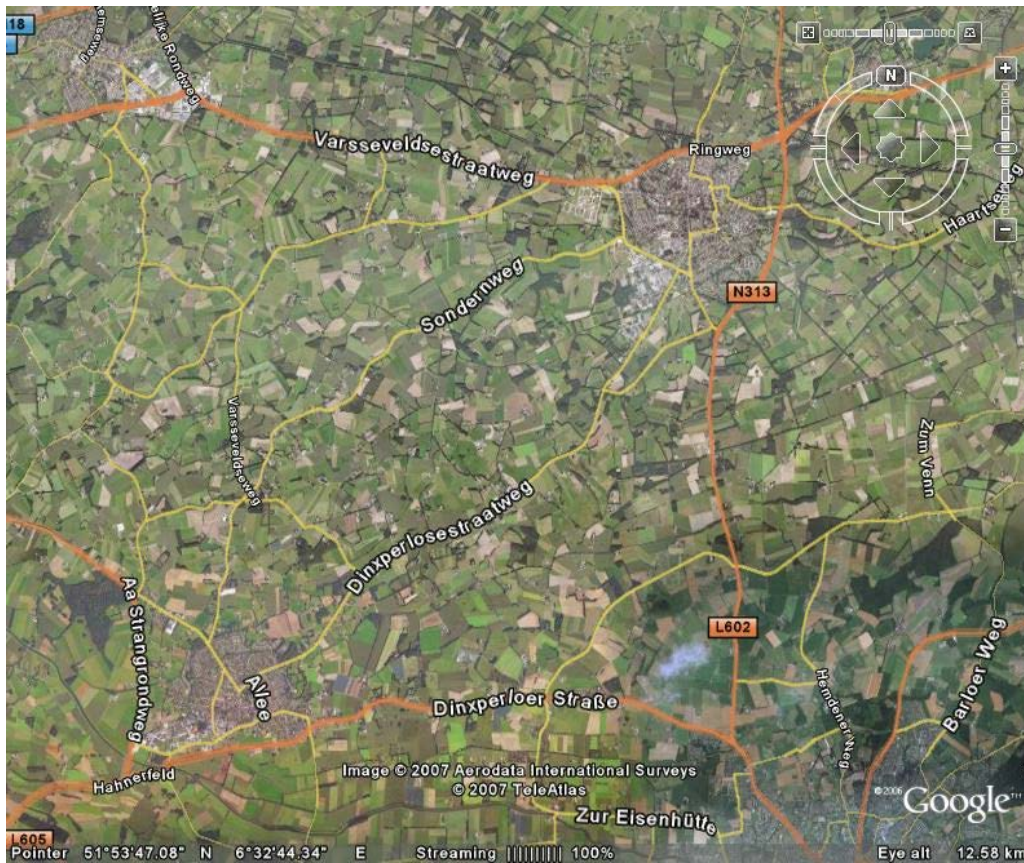
Veel Gelderse dorpen zijn ontstaan als agrarische nederzettingen. Iedere regio heeft zijn eigen typen, zoals de krans-esdorpen, esdorpen, gestrekte rivierdorpen en wegdorpen bij jonge ontginningen. Daarnaast zijn er ook dorpen met een andere ontstaansgeschiedenis, zoals marktplaatsen, strategische vestigingen, zoals Bredevoort of nederzettingen met een meer industriële oorsprong. De oude dorpsgebieden kenmerken zich door relatief open en kleinschalige bebouwing met daarbinnen een zekere variatie. Binnen deze gebieden zijn vaak nog onbebouwde percelen in gebruik als weiland of moestuin. Op enkele plaatsen en met name langs kruisingen van belangrijke wegen komt verdichting voor. Naast wonen zijn er functies als detailhandel en ambachten. In sommige gevallen treffen we nog oude molens, kerken en boerderijen aan. Oorspronkelijke dorpsgebieden vormen waardevolle elementen in het huidige beeld van een gemeente. Ze vormen de historische context van veel objecten van cultuurhistorische waarde, zijn belangrijke schakels binnen het wegennetwerk en ondersteunen de oriëntatie binnen de gemeente.

3.1. Beschrijving Aalten

De kern Aalten is ontstaan op de rand van een hoger gelegen plateau nabij het beekdal van de Slinge. De ligging was vroeger van essentieel belang. Aalten was een agrarische nederzetting en op de hoger gelegen delen lagen de akkerbouwgronden en in de lagere gebieden, nabij de Slinge beek, de nattere weilanden. De hoogteverschillen zijn in de kern nog duidelijk zichtbaar. Steile bochtige straten zijn vooral in het centrum aanwezig en trappen die toegang geven tot gebouwen benadrukken dit hoogteverschil.

De eerste **bebouwing** bestond uit boerderijen die zich concentreerde rondom de brink, de huidige Markt. Vanaf de brink liep een stelsel van radiale wegen die de kern met het ommeland verbond. De eerste uitbreiding van dit eenduidige wegenstelsel was de aanleg van achterstraten. De boerderijen werden met het woongedeelte naar de achterstraten gesitueerd, terwijl het bedrijfs gedeelte aan de Markt lag. Naast de bebouwing rondom de Markt ontstond er geleidelijk aan ook agrarische bebouwing langs de uitvalswegen. Na 1850 is sprake van een duidelijke functieverandering. Door ontginning van het buitengebied verdwijnen boerderijen uit de kern. Woonhuizen en winkels gaan het beeld bepalen. Langs de radiale wegen ontstaat een aaneengesloten lint van gevarieerde bebouwing.

Vanaf 1940 ontwikkelt de bebouwing zich concentrisch rond de kern. De onbebouwde ruimten tussen de radiale wegen worden langzaam ingevuld met woonbuurten. De laatste decennia is het gebied ten zuiden van de spoorlijn bebouwd met woonbuurten. In de uiterste zuidwesthoek van de kern heeft de ontwikkeling van industrie plaatsgevonden. Binnen de kern zelf is weinig industrie te vinden, afgezien van een enkele locatie zoals bijvoorbeeld het voormalige bedrijfsverzamelgebouw aan de Hofstraat. Het oorspronkelijk **patroon** van radiale wegen met de Markt als middelpunt is behouden gebleven. Nog steeds vormen deze wegen de toegangen tot het centrum.

Figuur 1: Hoofdstructuur gemeente Aalten (Bron: Google Earth)

In de jaren '30 is de verkeersfunctie van de Varsseveldsestraatweg en de Bredevoortsestraatweg overgenomen door de Ringweg (N318). In de jaren '70 is de Hamelandroute (N313) aan de oostzijde aangelegd. Helaas doorkruist de route het historische patroon van radiale wegen. Aan de westzijde vormt de Nijverheidsweg de hoofdonthuizing. Op termijn is ook aan deze zijde van de kern een weg buitenom gedacht.

De watertoren aan de Ringweg vormt een opvallend **herkenningpunt** voor de gemeente. In de kern van Aalten zelf spelen de verschillende torens een belangrijke rol bij de oriëntatie. De Markt met de centraal gelegen St.Helenakerk, het gemeentehuis en de waardevolle historische bebouwing er rondom heen vormt een bijzondere en aantrekkelijke plek.

3.2. Beschrijving historisch dorpsgebied Aalten

Dit deelgebied valt samen met het deelgebied 'beeldkwaliteit' in het bestemmingsplan van het centrum van Aalten. In hoofdstuk 4 van deel 1 van het bestemmingsplan zijn een beschrijving van het gebied en uitgangspunten en richtlijnen voor de bebouwing en de openbare ruimte opgenomen. Deze tekst, die in bijlage I van deze welstandsnota is opgenomen, geldt als welstandsbeleid voor het historische dorpsgebied van Aalten.

3.3. Waarden, niveaus en criteria historische dorpsgebieden

Criteria worden altijd gehanteerd in combinatie met de beschreven kenmerken.

Die kenmerken worden beschreven die van waarde worden geacht. Deze vormen het toetsingskader voor de historische dorpsgebieden. Bij nieuwbouw gelden de eigen stijlkenmerken als criterium. Deze dienen wel overeen te stemmen met de historische kenmerken van de omgeving.

Voor wijzigingen en toevoegingen geldt het hoofdgebouw als criterium en in tweede instantie de bebouwing in de directe omgeving.

Dit houdt geenszins in dat nieuwe ingrepen van enige omvang geen eigen gezicht mogen hebben.

Een goed ontwerp is meer dan kijken naar het hoofdgebouw en de omgeving. De bestaande omgeving is immers ook gegroeid en gevarieerd. Voor dit gebied geldt een bijzonder toetsingsniveau, omdat hier de historische kenmerken om speciale aandacht vragen. Vooral bij wijzigingen aan bestaande gebouwen met historische kenmerken wordt daarop gelet. Daarbij gaat het om het voorerfgebied. Aan de achterzijde (achtererfgebied) vindt reguliere toetsing plaats.

Toetsingskader historische dorpsgebieden

Toetsingsniveau: Voor: bijzonder, achter: regulier

Toetsingscriteria:

- Omgeving: Aandachtspunten zie beeldkwaliteit bestemmingsplan centrum Aalten
- Maat en schaal: Overeenkomstig de gevarieerde maat en schaal
- Vorm en gebaar: Architectonische eenheid per pand. Kappen vergelijkbaar met omgeving. Straatgerichte gevels met eenvoudige basisindeling.
- Stijl en detail: Nieuwbouw in één stijl. Wijzigingen overeenkomstig de stijl van het hoofdgebouw.
- Materiaal en kleur: Materialen en kleuren als baksteen, keramische pan, of hout in gedekte of traditionele tinten. Geen grote spiegellende of fel gekleurde gevelvakken.